

Vida Matjan – *duša svega*, uspješna Slovenka u Crnoj Gori (Ljubljana, 1896–Kotor, 1993)¹

Sažetak

Cilj mi je da, na stodvadesetu godišnjicu od rođenja (1896) i sedamdeset treću godišnjicu od osnivanja muzičke škole u Kotoru (1945), predstavim naučnoj i akademskoj javnosti u regionu život i rad Slovenke Vide Matjan kako bih obnovila sjećanje na njen doprinos razvoju muzike i muzičke kulture u Crnoj Gori. Malo je radova o Vidi Hribar Matjan (1896–1993), muzičkoj pedagoškinji, kompozitorki za djecu, osnivačici prve privatne muzičke škole, direktorki državne srednje muzičke škole u Kotoru u periodu od 1949. do 1969. u kojima se njen rad čini vidljivim iako je za doprinos muzici dobila više značajnih priznanja kako u Crnoj Gori tako i u Jugoslaviji. Njeni svestrani muzički rad i interesovanje uključili su, pored ostalog, bilježenje autentičnog pjevanja i igranja Boke Kotorske (svadbarske igre i pjesme) koje je potom uvodila u svoje koreografije i publikovala u knjizi *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara* (1984).

Na osnovu snimljenih radio intervju sa Vidom Matjan (1990–1992) i snimljenog razgovora sa njenim unukom (2015), njenog ličnog arhiva, dokumenata Istorijskog arhiva grada Kotora, formirala sam njenu biografiju, biogram (skup ličnih i javnih činjenica o njoj i njenom profesionalnom angažovanju) kako bih učinila vidljivim muzičko i kulturno naslijeđe Vide Matjan van Kotora i granica Crne Gore, u njenoj rodnoj Sloveniji.² Korišćena metoda životne priče obezbijedila je uvid u proces konstrukcije i rekonstrukcije značajnih činjenica u njenoj biografiji i ukazala na dimenziju *drugosti* u rodnom i nacionalnom smislu u muzičkoj kulturi Crne Gore.

¹ Rad je lektorisan od strane autorke.

² Biografija i biogram Vide Matjan sastavni su dio odbranjene doktorske teze *Diskursi o ženama Boke Kotorske 1815-2015: rodni identiteti*, dr Ervine Dabižinović.

Rezultati pokazuju da su istraživanja o ženama u profesijama neophodna, da doprinose valorizaciji žena koje su obogatile svojim radom muzičku kulturu i kulturu uopšte, da su učinila njihov doprinos i napor vidljivim, da imaju potencijal da promijene ukupnu sliku o ženama u različitim profesijama i time smanje diskriminatorne prakse. Rad je ujedno i doprinos rodним studijama i istoriji žena u Crnoj Gori i Sloveniji.

Ključne riječi: biografija, biogram, rodna perspektiva, Vida Matjan

1. Uvod

Na stodvadesetu godišnjicu rođenja Vide Matjan koja je prije sedamdeset tri godine osnovala muzičku školu u Kotoru, nužno je upoznati širu javnost, a podsjetiti domaću, o stvaralačkom i ljudskom uspjehu ove iznimno zanimljive Slovenke koja je svoj profesionalni i životni put vezala za Crnu Goru. Iako je za doprinos muzici dobila više značajnih priznanja kako u Crnoj Gori tako i u Jugoslaviji, njeno celokupno stvaralaštvo i rad do danas ostaju nedovoljno poznati. Vida Matjan odlikovana je: Ordenom rada trećeg reda (1955), Nagradom 13. jul (1965), Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima (1970), Zlatnom medaljom i plaketom Saveza kompozitora Jugoslavije (1970). O njenom radu je bilo riječi u knjizi Miloša Miloševića (1982) *Muzičke teme i portreti*, zatim u radijskim emisijama i reportažama Radio Titograda i Radio Kotora *Uvod u život Vide Matjan*, *Vida moja učiteljica*, *Vijek Vide Matjan*, kao i intervjui sa njenim bliskim srodnicima. Izvrsna kao pedagoškinja koja je poklanjala punu važnost kvalitetu života djece, Vida Matjan je organizovala psihološke i pedagoške radionice, naročito obraćajući pažnju na teme dinamike u porodičnoj i vršnjačkoj grupi. Dobro je poznavala dječiju psihologiju i to je primjenjivala u nastavi u muzičkoj školi. Kao posvećena etnomuzikološkinja u istraživačkom radu se bavila izvornim igrama i pjesmama Boke Kotorske.

Muzička javnost je u vidu različitih strukovnih priznanja dala profesionalni sud o njenom radu na komponovanju muzike, a o kvalitetu pedagoškog rada najviše govore imena i muzički profili poznatih umjetnica/ka čija je učiteljica muzike bila Vida Matjan. Međutim, o istraživanju folkoristike kao trećem području njenog interdisciplinarnog pristupa muzici i radu kojem je bila posvećena, a koje je rezultiralo knjigom *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara* (1984) o

izvornim pjesmama i igrama iz Boke Kotorske, nije data ocjena iako se radi o vrijednom djelu.

Na našem prostoru o kompozitorkama se gotovo ne zna ništa tako da rad predstavlja i dobru priliku za izgradnju sjećanja i dostupnost podataka vezanih za muzičarke i kompozitorke koje su učestvovala u izgradnji muzičkog nasljeđa i razvoju kulture kod nas.

2. Cilj i metod istraživanja

Cilj mi je da predstavim život i rad Slovenke Vide Matjan koja je nastanivši se u Kotoru svoj profesionalni i privatni život vezala za Crnu Goru i tako obnovim sjećanje na njen doprinos razvoju muzike i muzičke kulture.

Odsustvo sačuvanih podataka o životima i doprinosu značajnih žena rezultira najčešće stereotipnim odnosom kojim su žene kroz svoju rodnu ulogu pozicionirane u privatnoj sferi što isključuje njihovo prisustvo u javnoj sferi. Zatvorenost glavnog naučnog toka koji ne prepoznaje rod kao kategoriju istraživanja proizvela je „sljepilo“ za rod. Neuvažavanje i neprepoznavanje roda kao analitičke kategorije doprinosi gubljenju informacija o ženama i pojačava njihovu nevidljivost i diskriminatorne prakse. To je razlog što ne znamo gotovo ništa o ženama iz naše neposredne blizine koje su bile aktivne na društvenom, političkom i kulturnom planu. Do rijetkih podataka dolazi se upornošću individualnih napora istraživačica koje koriste metodologiju koja se koristi u studijama roda sa interdisciplinarnim pristupom. Snažni zamajac ovakvom pristupu dali su u poslednjoj deceniji dvadesetog vijeka najpre vaninstitucionalizovani, a potom i institucionalizovani programi obrazovanja (osnovnih, master i doktorskih studija) koji su se razvijali u Novom Sadu i Beogradu.³ Ovi zajednički i individualni naponi pokrivaju široko interdisciplinarno polje feminističkih i rodni studija pokrivajući različite temate, metodologije i pristupe. Rekonstruisanje ženskih istorija kroz metodo-

³ U Beogradu je 1991. godine osnovan Centar za ženske studije koji danas funkcioniše kao jednogodišnji studij na Fakultetu za političke nauke. Pored toga na brojnim fakultetima (npr. Filološkom, Filozofskom i Fakultetu političkih nauka) postoje predmeti na master i doktorskim studijama koji imaju rodni i interdisciplinarni karakter. Veliku podršku ovakvom pristupu dali su i časopisi *ProFemina*, *Ženske studije*, *Genero* i *Knjiženstvo*. U naučno-istraživačkom radu postoje individualni i kolektivni naponi da se ispravi nepravda i posveti ovim zapostavljenim temama. Jedan, ali ne i jedini projekat ovakve orijentacije koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije je *Knjiženstvo, teorija i istorija srpske književnosti na srpskom jeziku do 1915.*

logiju životne priče je afirmisala Svenka Savić sa saradnicama.⁴ Tako smo u mogućnosti da pronađemo podatke koji čine sadržaj istorije svakodnevice u kojoj žene imaju važno mjesto, da rekonstruišemo i dekonstruišemo biografije, da sačuvamo od zaborava lične i javne podatke, formiramo bazu podataka o značajnim ženama, ali i da preispitamo postojeće sadržaje obrazovanja u kojima nema dovoljno informacija o ženama i ženskom doprinosu razvoju. Uz akademske programe obrazovanja na visokoškolskim ustanovama, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije je 2011. godine pokrenulo projekat *Knjiženstvo, teorija i istorija ženske književnosti na srpskom jeziku do 1915*, čija su dva osnovna elementa baza i časopis. Projekat doprinosi većoj vidljivosti značaja roda i žena koje su stvarale a procesom digitalizacije dokumentovana je i sačuvana od propadanja velika većina podataka iz teorije i istorije ženske književnosti do 1915. godine. Sličnih primjera u Crnoj Gori nema kada su u pitanju institucionalizovani programi obrazovanja žena. U ovoj zemlji se relativno mali broj istraživačica i udruženja bavi prikupljanjem, sistematizovanjem i naučnim dokumentovanjem podataka o ženama iz prošlosti i sadašnjosti, a kritička procjena tih sadržaja izostaje. Činjenica je da izostaje i organizovan akademski program rodnih studija na državnom univerzitetu (poput centara kakve imaju Vojvodina ili Beograd) kao mjesta sticanja i razmjene akademskog znanja iz interdisciplina povezanih sa rodom. Od 2001/2. do 2010/11. godine realizovan je Program ženskih studija u Centru za žensko i mirovno obrazovanje ANIMA. To je bilo jedino mjesto učenja, stvaranja i dokumentovanja doprinosa žena u Crnoj Gori.

Istraživanje o Vidi Matjan bazirala sam na metodologiji koja kombinuje javne i privatne podatke. Njenu biografiju sam rekonstruisala na osnovu snimljenih radio intervjuja kao i intervjuja sa njom bliskim osobama (unuk) kombinujući to sa materijalima, podacima i analizom načina na koji su drugi pisali o njoj. Rodne studije koriste metod životne priče koji je afirmisala Pavla Fridova u Češkoj sa ciljem da putem sjećanja sakupe podatke iz ličnog i javnog života žena koje je moguće kontekstualizovati.⁵ Metod životne priče čini

⁴ U Vojvodini u periodu od 1998. do 2016. godine nastaje izvan akademske zajednice i udruženje građana Ženske studije i istraživanja, a nešto kasnije i u akademskoj zajednici 2003. godine ACIMSI - Centar za rodne studije UNS, obimna dokumentacija i niz publikacija (preko 300 različitih zabilježenih, dokumentovanih životnih priča različitih žena, iz različitih nacionalnih, etničkih, profesionalnih, društvenih, strukovnih zajednica).

⁵ Važno je naglasiti da se ovaj metod koristi i u drugim disciplinama poput etnologije, antropologije, istorije itd.

kazivanje i objavljivanje ličnih priča žena i to fragmente životne istorije i autobiografska sjećanja na sopstveni život ispričan istraživačici. Cilj je sakupljanje informacija o rodnim, kulturnim i političkim faktorima koji utiču na lično iskustvo one koja je intervjuisana. Njime se omogućavaju dva važna procesa: kroz jedan postaje očigledno na koji način žena konstruiše svoju priču u zavisnosti od političkih, društvenih i istorijskih faktora (rekonstrukcija), dok drugi proces omogućava analizu te konstrukcije (tj. dekonstrukciju). Kroz kombinaciju metoda životne priče i analizu postojećih objavljenih podataka o Vidi Matjan u malom broju publikacija (u kojima se katkada spominje samo kao bibliografska jedinica ili kao vlastito ime na spisku kompozitora savremene jugoslovenske muzike), te uz pomoć manjeg broja tekstova u štampanim novinama, moguće je obnoviti sjećanje i otvoriti javnosti put za sveobuhvatnije istraživanje muzičkog djela, pedagoškog i istraživačkog rada ove iznimno značajne žene koja je rođena u Ljubljani, a svoju društvenu sudbinu vezala za Crnu Goru. Jednako je moguće detektovati indirektno diskriminatorne prakse koje se sofisticirano pojavljuju a vezane su za rod i područje profesije u kojoj je dala najviše stvaralačkog doprinosa, a to je komponovanje za djecu.

3. Rezultati dosadašnjih istraživanja

U nastavku teksta pojedinačno ću se posvetiti izvorima koje sam koristila prilikom rekonstrukcije biografije i bibliografije Vide Matjan. Ovako detaljna analiza i kritički osvrt na odnos autora prema stvaralaštvu i zalaganju ove kompozitorke i muzikološkinje koja je dala veliki doprinos ne samo u muzici, već i u kulturnom životu Crne Gore, prikazaće diskriminatorne prakse i mehanizme koji katkada po inerciji nastavljaju da doprinose nevidljivosti žena.

Korpus empirijskih podataka pripremljen za analizu čine sledeći pisani dokumenti: publikacija *Muzičke teme i portreti* (Milošević 1982); *Muzička kultura* (Vlahović 1996); Intervjui sa Vidom Matjan (vodili Radovan Jablan, Duško Davidović, Anka Kršanac, Momčilo Bošković), u periodu od 1983. do 1993. godine; intervju sa bliskim osobama (vodila Ervina Dabižinović). Audiovizuelni materijal predstavlja dokumentarni film povodom jubileja muzičke škole „Vida Matjan“ u Kotoru *Sedam decenija Muzičke škole*, u režiji Dušana Vulekovića, 2017. godine.⁶ Na osnovu navedenih izvora formirala sam

⁶ Vuleković, Dušan. 2017. *Vida Matjan, sedam decenija muzičke škole* : dokumentarni film: <https://vimeo.com/207366337>

biografiju i biogram Vide Matjan u periodu od rođenja, školovanja i njenog svakodnevnog života u Ljubljani u Sloveniji. Podatke o djelovanju Vide Matjan u Beogradu, Srbiji i njenom plodnom stvaralačkom radu i životu u Kotoru i Crnoj Gori, sakupila sam i integrisala kao dobru osnovu za detaljnije proučavanje njenog muzičkog profila na osnovu intervjua vođenih sa njom.

U nastavku ovog rada pozabaviću se ovim izvorima ponaosob upoređujući i kritički preispitujući odnos prema stvaralaštvu i zalaganjima Vide Matjan.

3. 1. Tekstualni izvori

Profesionalnu biografiju Vide Matjan uredio je Miloš Milošević u knjizi *Muzičke teme i portreti*, gdje su predstavljeni portreti muzičara koji su stvarali kulturnu istoriju grada Kotora (Milošević 1982). Jedna od njih je i Vida Matjan, koja u knjizi ima ravnopravan tretman sa ostalim autorima. Ovdje se na jednom mjestu nalaze brojni podaci iz njene profesionalne biografije uz muzički opus i priznanja za rad hronološki poređani. Ovo je primjer koji ukazuje da se autor držao naučno dosljedno i ravnopravno u predstavljanju žena i muškaraca uprkos činjenici da se rodnost i diskriminacija žena u svim područjima, pa i u profesijama, tada nije uzimala u obzir.

U udžbeniku za studente i učenike *Muzička kultura* Vukašina Vlahovića (Vlahović 1996) Vida Matjan je predstavljena uz brojne muške kolege koji su afirmisali savremenu jugoslovensku muziku. Na ovom spisku Vida Matjan je jedina žena. U dijelu koji se posebno odnosi na razvoj muzičkog stvaralaštva u poslijeratnom periodu u Crnoj Gori, naglašava se da se prilike, koje su do tada bile izuzetno teške, sporo mijenjaju. Međutim, zamajac razvoju muzike u Crnoj Gori daje formiranje muzičkih škola tako da ubrzo dolazi do promjena stanja. Vida Matjan osniva prvu privatnu muzičku školu 1945. godine u Kotoru. Nakon dvije godine ta škola je preimenovana u državnu, a u njoj je Vida bila direktorka dugi niz godina. Pored njenih profesionalnih muzičkih dostignuća značajan je podatak da je ona osnivačica institucionalnog obrazovanja u gradu. Zbog toga je očekivano da joj se u ovakvoj publikaciji posveti temeljna pažnja, što u navedenom udžbeniku nije slučaj.

Brojni autori koriste folklorne elemente, ali dolazi i do razvoja stilske raznovrsnosti tako da od folklornih i nacionalnih elementa zasnovanih na narodnoj umjetnosti polako počinje da se pojavljuje savremeni izraz jugoslovenske i evropske muzike. Većina kompozicija Vide Matjan koristi folklorne elemente Boke Kotorske u radu sa horovima i folklornom grupom. U muzičkim bajkama koje kompo-

nuje za djecu pojavljuju se savremeni elementi. Tako je Vidu Matjan autor u udžbeniku uvrstio u savremenu jugoslovensku muziku sa posebnim fokusom na njen istraživački rad etnologije muziciranja i pjevanje te izvođenja narodnog folkora u Boki Kotorskoj. Međutim, nema procjene značaja njenog istraživanja, koje se nije dovoljno cijeno ni u vreme kada je završeno. Naime, njen napor da objavi materijal u vidu knjige rezultirao je nakon 20 godina od završetka studije. Uobičajena diskriminatorna praksa kada su žene u pitanju jeste takva da uprkos značaju rezultata rada kojim su se bavile izmiče mogućnost da budu dostupne javnosti kroz publikacije kojima bi se povećala dostupnost njihovih radova. Tako je i rezultat Vidinog rada čekao da bude predstavljen dvadeset godina. Razloge za kašnjenje sa izdavanjem ove značajne studije možemo tražiti u tadašnjem izostanku interesovanja naučnih institucija za rad kompozitorke koja je stvarala van centra kulturnih zbivanja (Titograda), nedostatku novca za izdavaštvo ovog vida, opštoj neupućenosti u značaj etnoloških studija. Međutim, mora se reći i to da uz materijalne teškoće koje prate naučni rad tada i danas, nematerijalne teškoće su još značajnije tako da obeshrabruju žene da se bave naukom, istraživanjima i pisanjem. Zakasnelo objavljivanje istraživanja koje ima funkciju javnog dobra ukazuje na postojanje različitog tretmana roda, a indirektno i na diskriminatornu praksu jer kolege Vide Matjan nisu imale ovakvih primjera u svojoj profesionalnoj praksi, čak je većina bila i javno priznata i poznata čak i kada su imali manje zasluga. Ovi razlozi mogu biti i političke prirode. Naime, Crna Gora nema enciklopediju koja predstavlja jedan od najubjedljivijih vidova afirmacije profila i rada predstavljene osobe tako da je i ovaj rad oslonjen na rijetke publikacije na osnovu kojih se može analizirati ne/vidljivost i društveni značaj onih koji su učestvovali i učestvuju u stvaranju svih vidova doprinosa razvoju.

U vrijeme kada je nastao udžbenik Vukašina Vlahovića Crna Gora je već bila potpisnica CEDAW Konvencije za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena u kojoj se definiše ne samo rodna diskriminacija, već se i daju preporuke na koji način treba implementirati rodni aspekt u sistem.⁷ Šturo navođenje Vide Matjan u udžbeniku *Muzička kultura* može se posmatrati kao propuštena prilika, jer je kompozitorkin opus validna osnova za detaljno predstavljanje njenog profesionalnog rada u Crnoj Gori. Posebno, jer je dugo ona bila jedina kompozitorka u Crnoj Gori.

⁷ UN Konvencija za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW): <http://www.prs.hr/index.php/medunarodni-dokumenti/un-dokumenti/192-dokumenti-un-a>

Iz ovakvih primjera mogu da izvedem zaključak da čak i kada se ciljano afirmiše rodni aspekt predstavljanjem žena koje su djelovale ili djeluju u nekoj sferi, izborom tradicionalnih metoda i formi pisanja i oslanjanjem na postojeće izvore, smanjuje se njihov doprinos i podržava njihova dalja nevidljivost. Ovakvim metodama se podstiče indirektna diskriminacija. Zato kada već vršimo promjene u načinu na koji saznajemo, neophodno je da ta promjena obuhvati i osavremeni enciklopedijske tekstove i odrednice tako što će se, kako sugeriše Uglješa Belić u svojoj odbranjenoj doktorskoj disertaciji *Rodna dimenzija enciklopedijskog teksta: interdisciplinarni pristup*⁸ izraditi i primjenjivati principi koji poštuju rodnu dimenziju i doprinose povećanoj rodnoj osjetljivosti u nauci kako bismo baratali valjanim podacima i povećali vidljivost žena. Da bi se to postiglo, autor predlaže da se detaljno navedu lični i profesionalni podaci i postignuća, te istakne značaj određene ličnosti. Biogram i biografija Vide Matjan predstavljena u ovom radu može da posluži kao jedan od primjera.

Podatke o Vidi Matjan u publikaciji *Žene i muzika u Crnoj Gori* (Ivanović 2007) i to u poglavlju *Leksikon*, upoređiću sa tekstem odrednice objavljene nakon okruglog stola *Uspješne Slovenke zunaj Republike Slovenije, Ljubljana* (Mulec 2012).⁹

Prvi navedeni tekst predstavlja kratak popis ličnih i javnih podataka, koji se odnose na privatni i profesionalni identitet Vide Matjan. Uprkos cilju autora da pobroji i predstavi žene koje su se u Crnoj Gori bavile ili se bave muzikom bilo u izvedbenom, kompozitorskom i pedagoškom okviru i tako afirmiše rodni aspekt, znatno je skraćena lista djela Vide Matjan. Naime, kompletan kompozicijski opus Vide Matjan je bogat i sadrži 1 dječiju operu, 8 muzičkih bajki za djecu, 33 instrumentalne kompozicije za klavir i orkestar, 4 horske kompozicije dok je u odrednici navedeno sledeće:

Njen komozitorski opus obuhvata više vokalnih i instrumentalnih minijatura, dva trija i nekoliko inventivnih muzičkih bajki za djecu među kojima se izdvajaju Klinika lutaka, Vučko, Besana šumska noć. Za svoj doprinos muzici dobila je veliki broj stručnih i društvenih priznanja.

(Ivanović 2007, 25)

⁸ Doktorska disertacija je odbranjena na Univerzitetu u Novom Sadu na ACIMSI interdisciplinarnom programu doktorskih rodni studija, 2016.

⁹ Na Brdu kod Kranja je 10. decembra 2012. održan okrugli sto na temu „Slovenka v sodobnem, globalnem svetu“, koju je organizovala Kancelarija Vlade Republike Slovenije.

Skraćivanjem kompozicijskog opusa u skladu sa zadatim uslovi-
ma predstavlja diskriminatornu praksu koja se najčešće uočava kad
su u pitanju kompozitorke ili autorke. Istovjetna je praksa za priz-
nanja koja su žene zaslužile i dobile. U navedenoj odrednici iz opusa
kompozitorke Vide Matjan navedena su tri djela iako se radi o veo-
ma plodnoj kompozitorki što je neuobičajeno za ondašnje prilike.
Takođe, u odrednici se navodi da je dobila više stručnih i društvenih
priznanja, ali nijedno nije navedeno.¹⁰ Na sličan način napisan je i
tekst odrednice objavljene u publikaciji *Uspješne Slovenke zunaj Re-
publike Slovenije, Ljubljana* (2012).¹¹ U ovoj odrednici se spominju
osnovni lični podaci i procjena kojom se *Besana šumska noć* ističe
kao njeno najznačajnije djelo. Svakako da se radi o značajnom djelu
za koje je Vida Matjan dobila Trinaestojulsku nagradu, ali je izosta-
vljen ukupan broj kompozicija, njihovi nazivi kao i spisak priznanja
koja je autorka dobila za svoj kompozitorski rad.

Publikacija o kojoj je riječ integriše informacije žena slovenačkog
porijekla koje su prepoznate kao uspješne Slovenke (iseljenice), a
kojih po popisu ima na svim kontinentima i u regionu u različitim
naučnim i umjetničkim disciplinama (spisateljice, kulturne radnice,
umjetnice, naučnice, misionarke i sl). U tekstu se nalaze izabrane
informacije kako bi se formirao kratak zapis koji informiše o pro-
fesionalnim profilima žena. Možemo reći da je ideja za izradu ove
publikacije veoma zanimljiva i da je dobila potvrdu u nalazu da su
uspješne obrazovane žene sa područja Slovenije dale visok inter-
nacionalni doprinos u različitim područjima djelovanja. Rezultati
potvrđuju da je važno i da se moraju raditi istraživanja o ženama
iseljenicama jer prate ne samo aktuelna kretanja i migracije, već i
otvaraju pitanje afirmisanja njihovog doprinosa razvoju društva u
različitim zemljama. Otvara se pitanje da li je to bilo tako i ranije, da
li su žene bile jednako mobilne u različitim društvenim, političkim
i istorijskim periodima. Velik broj tekstova odrednica o ženama
Slovenkama u raznim zemljama i različitim disciplinama pokazu-
je opravdanost upravo zbog mogućnosti da se pobudi istraživačka
radoznalost, ali i skrene pažnja na žene zahvaljujući činjenici da
gotovo nema zemlje gdje njihovo prisustvo ne doprinosi prepoznat-
ljivosti Slovenije.

¹⁰ Kompletan opus i spisak priznanja Vide Matjan po hronološkom redu navedeni su
u priložima 6. 2. i 6. 3. Spisak radova i priznanja Vide Matjan naveden je prema spisku
koji je sačinio Miloš Milošević.

¹¹ U Prilogu 6. 5. prenesen je integralno tekst o Vidi Matjan koji se nalazi na strani 18
u pomenutoj publikaciji.

3. 2. Intervjui sa Vidom Matjan

Empirijski korpus istraživanja o Vidi Matjan sadrži pet intervjuja sa njom nastalih u periodu od 1983. do 1993.¹² godine i intervju sa Slavom i Duškom Đučićem¹³, snahom i unukom Vide Matjan. Na osnovu podataka iz intervjuja i reportaža koji su rađeni sa Vidom Matjan i njenim bliskim srođnicima sačinila sam i upotpunila njenu biografiju i biogram. U radu je integrisana njena biografija kroz njen glas i sjećanja što doprinosi vjerodostojnosti biografije, ali i afirmiše metod životne priče na osnovu kojeg žena postaje subjekat govora, a ne objekat o kojem se govori. Njena biografija i biogram (Prilog 6.1) kao skup podataka pružaju mogućnost uvida u njen privatni život i odnos prema komponovanju i radu. Dodatno, tako precizna biografija Vide Matjan olakšava uvid u vrijeme i društveni kontekst i postavlja njen život i stvaralaštvo u odnos sa društvenim dešavanjima i okolnostima koje su je oblikovale. Tu su predstavljene i akcije koje su doprinosile kvalitetu života nakon rata i to u vrijeme u kojem je bez sredstava nalazila načine da njeni projekti budu integrisana cjelina kako u kompozitorskom tako i u svakom drugom pogledu. Navodim primjere humanitarne akcije za Dječiji dom u Bijeloj kada su obezbijedena sredstva da bi se kupili instrumenti, a djeca su imala mogućnost raznovrsnije brige i vaspitavanja i tako doprinijela smanjenju deprivacije kod populacije lišene roditeljskog staranja. Drugi primjer je fond koji je prikupljen koncertima u Kotoru kao donacija za biblioteku za selo Sutvara u zaleđu Kotora, u skladu sa socijalističkom doktrinom da svako selo i zaseok mora imati biblioteku i salu za kulturu radi bržeg podizanja svijesti i razvoja kulture u svim sredinama nekadašnje socijalističke Jugoslavije u periodu od 1945. do 1947. godine.

Dodatno, životne priče žena¹⁴ imaju subverzivni karakter jer stoje spram zvaničnih službenih podataka i „činjenica“, istorije koja bilježi podatke a kojoj izmiču primjeri žena poput Vide Matjan, kao i kompleksna delatnost i primjeri interdisciplinarnosti poput djelovanja

¹² *Portret Vida Matjan* (1983) - Radio Titograd (29:40); *Razgovor sa povodom* (1991) - Radio Titograd (39:87); *Intervju sa Vidom Matjan* (1992) - Radio Kotor (29:43); *Uvod u Život* (22:41); *Vida Matjan* (1993) - Radio reportaža (28:38); Reportaža *Vijek Vide Matjan* (28:23) autora Radovana Jablana, *Moja učiteljica* (32:41) autorke Anke Kršanac i Momčila Boškovića;

¹³ Intervju je vođen u julu 2015. godine za potrebe istraživanja doktorske disertacije *Diskursi o ženama Boke Kotorske 1815-2015: rodni identiteti* Ervine Dabižinović (1: 57:47).

¹⁴ Detaljno opisan metod životnih priča videti u knjizi Savić, Svenka (2015), *Profesorke Univerziteta u Novom Sadu, Ženske studije i istraživanja i Futura* publikacija.

Vide Matjan. U sklopu svog aktivnog djelovanja koristila je interdisciplinarni pristup djeci kao muzička pedagoškinja koja primjenjuje psihološka znanja¹⁵, uvela je obavezni vaspitni rad kroz radionice uz učenje muzike tokom kojeg su djeca mogla da razmišljaju o sebi i svom odnosu prema drugima. Kako je razumjela autentičnost i autohtonost kulture „drugih“ kao značajno kulturno nasljeđe, istražila je etnomuzikološki aspekt Boke Kotorske. Treća snažna grana djelovanja jeste komponovanje instrumentalnih i horskih kompozicija kao i izvedbeno muziciranje za što joj je dodijeljeno najveće priznanje grada Kotora u vidu nagrade 21. novembar „za posebne zasluge u kulturnoj, muzičkoj i prosvjetnoj djelatnosti“.¹⁶ Biografija Vide Matjan može biti korisna kao jedan vid korektiva ka obrazovanju u kojem ima više mjesta za primjere žena koje su doprinijele razvoju zajednice i kulture.

3. 3. Audio-vizuelni materijal

Povodom 70 godina muzičke škole *Vida Matjan* u Kotoru, u produkciji SOSMO i u režiji Dušana Vulekovića, snimljen je 2017. godine dokumentarni film *Sedam decenija muzičke škole*, u trajanju od 18 minuta u kojem nekadašnji učenici/e, umjetnici/e, političarke/i govore o važnosti postojanja muzičke škole koja je od početka do danas centar muzičkog i kulturnog života grada. Autor je posvetio i poseban segment Vidi Matjan birajući sagovornike koji su govorili o svojim iskustvima sa njom. U sjećanju svih ostala je kao *gospođa* Vida Matjan što govori o tome da se ona izdvajala kao jedna obrazovana i sposobna žena koja je došla u Crnu Goru i u njoj ostala. Svi sagovornici su odali priznanje osnivačici institucije (1945) koja nastavlja dvanestovijekovnu tradiciju muzike grada, a koja je doprinijela razvoju mladih ljudi, muzike i kulture našeg podneblja, po kojoj je Kotor, pored ostalih značajnih spomenika, prepoznatljiv.

4. Vida Matjan (Ljubljana, 1896 – Kotor, 1995)

Vida Matjan, kompozitorica za djecu, muzička pedagoškinja, etnomuzikološkinja, direktorica prve privatne i državne muzičke škole u Kotoru, rođena je 6. maja 1896. u Ljubljani. Odrasla je uz majku Antoniju Učak, dramski sopran, muzičarku koja je solo pje-

¹⁵ Vida i Alojz Matjan su se bavili izučavanjem psihologije ljudi četiri godine intenzivno. Podatak saopšten u intervju kojeg je Vida Matjan dala za Radio Televiziju Crne Gore *Vijek Vide Matjan* autora Radovana Jablana, 1993.godine.

¹⁶ Dan oslobođenja grada Kotora, 21. novembar 1944. godine.

vanje završila kod prof. Franca Gerbića. Uz majku je Vida naučila prve note okarine i klavira. Otac Franc Hribar, visokokvalifikovani grafički radnik (metera-sлагаč) koji je radio u listu *Slovenski narodi*, svojom strogošću je korisno uticao na njenu metodičnost i odgovornost u radu. O trudu da pokaže spremnost ocu da se bavi muzikom Vida Matjan kaže:

Majka je nastojala da ja učim klavir. Mama je imala mali klavir sa žutim dirkama. Otac nije dao. Međutim, u trećem gimnazije donijela sam svjedočanstvo. Velikim rukopisom je bila ispisana ocjena Pravo dobro. Mama je bila presretna i mama je pitala: Što hoćeš? Ja sam joj rekla: Da učim klavir! Majka je tada uticala na oca. Upisala sam se u februaru te godine na Glazbenu maticu.

(Matjan 1983)

Muzička biografija Vide Matjan počinje 1911. godine. Uporedo sa pohađanjem III gimnazije u Ljubljani, upisuje Glazbenu maticu¹⁷ čime otpočinje rad kod Vaclava Talicha (dirigenta slovenačke filharmonije), Vide Prelesnik, profesora Antuna Trosta. Priprema za bečku muzičku akademiju sa profesorom Trostom za kratko je usporila smrt njene majke 1913. godine. Uz muziku pohađa i časove scenografije i režije kod Marije Kmetove, koja je priređivala predstave u kojima je Vida glumila. Uspješno je maturirala 1914. godine. Početak I svjetskog rata onemogućio joj je da se školuje, kako je i planirala, u Beču, na muzičkoj akademiji.

Pred kraj rata, 1917. godine, udaje se za Alojzija Matjana koji je studirao arhitekturu. Sviranjem na orguljama, klaviru i slikanjem bavio se amaterski. Njihova porodična kuća bila je centar umjetnika i stvaralaca, poput književnika Ivana Cankara, kipara Lojze Dolinara, slikara Antona Gojmira Kosa, kompozitora i pijaniste Lucijana Marije Škerjanca. Prema riječima Vide Matjan, riječ je o najprijetnijim i najsadržajnijim godinama njenog života.

Godine 1920. rađa ćerku Sonju, njihovo jedino dijete. Željna da završi svoje muzičko obrazovanje 1930. godine, odlučuju da se nastane u Beogradu i da pohađa nastavu u klasi Emila Hajeka u muzičkoj školi „Stanković“. U periodu 1920–1930. uči tehniku slikanja na svili, drvetu i porcelanu kod Saše Šantela. Znanje dekorativnih umjetnosti preporučice je za rad za mnoga pozorišta u Sloveniji i Srbiji 1935–1941. godine.

¹⁷ Glazbena matica u Ljubljani osnovana je 1872. godine

Vidite, ja sam voljela uvijek crtanje i slučajno sam se srela sa akademskim profesorom Sašom Šantelom. On je bio završio školovanje za violinu i kroz muziku smo se našli i ja sam produžila studij dekorativne umjetnosti. Tako sam naučila špric drug. I tri godine sam radila i bogami dobro sam izučila i onda sam se povezala sa Beogradskim pozorištem, sa Ljubljanskim pozorištem i sa dvije veletrgovine. Uzela sam jedan lokal u Ljubljani koji je imao velika staklena vrata i svake subote od toga što sam napravila napravila bih izložbu.

Jedne prilike izradila sam 7000 marama. Radila sam kravate, pepeljare, ukrasne predmete. A za Beogradsko pozorište sam izradila kompletne kostime za predstave Hamlet, Šeherezada. Za pozorište u Ljubljani sam izradila kostime za predstave Knez Igor, Madam Lesko, Mak balet.

(Matjan 1983)

Pedagoški rad predstavlja značajan dio njenog profesionalnog života. U Beogradu razvija privatnu pedagošku praksu i postaje prestižna muzička pedagoškinja sa velikim brojem učenika. Iznova njen rad i privatne planove prekida rat. Nakon bombardovanja Beograda 1941. godine, u kojem je stradala kuća u kojoj su živjeli, prelazi u Kotor gdje je njen muž od 1936. godine, poslovno boravio posredstvom Zetske plovidbe. U Kotoru se Alojz Matjan bavio arhitekturom i enterijerom. Radio je na adaptaciji palate Grgurina.¹⁸ U toku rata nije bila profesionalno aktivna. Neposredno nakon rata organizuje prvu privatnu muzičku školu *Vida Matjan* u Kotoru.

Vidite, odmah nakon oslobođenja ja sam sa dozvolom narodnih vlasti otvorila muzičku školu Matjan 1945. i do 1947. godine vodila tu školu. Imala sam đake koji su imali predznanje tako da sam mogla odmah početi sa intenzivnijim radom. Imala sam jednog dobrog harmonikaša i tako sam priredila dosta koncerata za Crveni krst, za Narodni front, za Dječiji dom. Za Dječiji dom sam dala humanitarni koncert da bih nabavila instrumente. Žao mi je bilo djece bez roditelja i na taj koncert je došao predsjednik Jovanović Blažo¹⁹ i ministri. Znam da sam dugo

¹⁸ U palati Grgurina je od 1880. godine smještena zbirka Bratovštine Bokeljske mornarice koja je otvorena za javnost 1901. Od 1938. godine jedan sprat je preuređen kako bi muzejska zbirka bila obezbijedena. U periodu 1949–1952. godine palata je restaurirana i pretvorena u Pomorski muzej (Muzeum Maritimum). Porodica Đučić (unuk Vide Matjan) navodi da je Alojz Matjan radio na restauraciji palate Grgurina u tom periodu.

¹⁹ Blažo Jovanović (1907–1976), u periodu 1945–1953. godine prvi predsjednik Vlade Narodne Republike Crne Gore.

čekala na početak koncerta jer su on i ministri dali velike sume, tako da smo sa upravnikom Markovićem mogli da nabavimo instrumente. Dala sam koncert i otvarala biblioteku u Sutvari.²⁰

(Matjan 1991)

Od 1947. godine škola nastavlja da radi kao državna institucija, a u njoj Vida Matjan radi na mjestu nastavnice klavira i muzičke pedagoškinje. U toku plodnog kompozitorskog rada biće naimenovana 1949. godine za direktoricu škole i na tom mjestu će ostati do odlaska u penziju, 1969. godine. Odlaskom u penziju nastavila je da se bavi komponovanjem za djecu i da postiže izuzetne rezultate. Uz rad sa djecom, 1947. godine formirala je folklornu grupu AFŽ-a (32 članice/a), pionirski hor (105 člana/ce i omladinski hor) i za rad sa tim grupama 1949. godine je dobila nagradu Predsjedništva Vlade Narodne Republike Crne Gore (*Pobjeda*, 15. jul 1949). Ansambli AFŽ-a izvodio je djela koja je Vida Matjan izučavala, kao dio folkloru i tradicije narodnih i građanskih igara Boke Kotorske. Dekore za predstave radila je sama.

U periodu 1950–1968. Vida Matjan je adaptirala sljedeća djela: *Ježeva kućica* na stihove Branka Ćopića; *Zamčić Čardačić* po jednočinki Samuila Marshak; *Slamni vočić* lutkarska predstava Ivana Minatija za koju je sama radila lutke. Kasnije sama komponuje prvo za klavir, a potom za orkestar sljedeća djela: *Klinika lutaka* na tekst Jovana Aleksića; *Vučko* na tekst Vojmila Rabadana. U periodu 1946–1948. radi terensko istraživanje izvornih pjesama i igara Škaljara i Dobrote (Boka Kotorska). Prikupljala je podatke tako što je razgovarala sa najstarijim mještanima i mještankama o autentičnom načinu pjevanja i igranja u Dobroti i Škaljarima. O značaju i vrijednostima tog rada nije data stručna muzička ocjena do danas. Međutim, u *Pogovoru* knjige koja je štampana 1984. godine Miloš Milošević, bliski saradnik Vide Matjan i značajni naučni radnik Boke, rekao je sljedeće:

Vida Matjan se nije zadovoljila da varira one djelimično i ranije poznate lokalne igre i osvježava ih nekim svojim manje ili više dopadljivom koreografijom (...) Zato su đaci muzičke škole ili članovi neke druge grupe koju je vodila, igrali zaista izvorni folklor (...) U ovom radu Vida Matjan povezuje, pored potpuno novoga opisa igara Dobrote i Škaljara, sva tri bitna elementa svadbenih običaja: način igranja, način pjevanja i izvorni tekst.

(Milošević 1984)

²⁰ Mjesto pored Kotora.

Odlaskom u penziju uspijeva da podatke uredi u materijal za knjigu koja je objavljena tek 1984. godine *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara*. Knjiga je poklon gradu Kotoru. Sa izlaskom knjige iz štampe poklapa se završetak rada na dječijoj operi *U susret ribama* na tekst Miloša Miloševića, poklon omladini Kotora. Savez kompozitora Jugoslavije, povodom 20. godišnjice postojanja, dodijelio joj je Zlatnu medalju i povelju 1970. godine (*Pobjeda*, 15. oktobar 1970).

Rad na pedagoškom obrazovanju muzičara/ki predstavlja treće polje djelovanja Vide Matjan. Uz njeno ime vezana su imena Darinke Matić Marović, Tripa Simonutija, Rista Runda, Miroslava Home- na, Nikše Đučića, Srećka Markovića, Viska Jankovića, Marije Jamja- ja, Ilije Miloševića, Vlatka Petrovića, Bata Radovića, Leona Levica, Lovrencija Jakićevića, Anke Kršanac, Tamare Jovićević, umjetnika/ ca koji su značajni na lokalnom i internacionalnom nivou. Darinka Matić Marović, dirigentkinja, čija je prva muzička pedagoškinja bila Vida Matjan, o njenom pedagoškom radu je kazala:

Idelan pedagog, bila je stroga i škrta na pohvalama, ali za Boku Kotorsku je bila neprekidno bogatstvo, njena odanost omladini (...) Zaslužila je da dobije spomenik u Boki Kotorskoj.

(Zolak, Kukić 1999)

Značaj njenog pedagoškog rada ne ogleda se isključivo u formiranju profesionalnih biografija. Njen rad obuhvatio je i formiranje muzicara i licnosti u svakom pogledu.

*Počela sam sa vaspitnim časovima prema uzrastu sa pripremljenim temama tj. kuća, škola, ulica, odnos prema drugovima, odnos prema roditeljima. Pozabavila sam se prirodom i životinjama, putovanjima, ličnom higijenom (...) Sve sam postupno obuhvatila i često pratila crtanjem. Nakon predavanja slijedilo je učenje lijepog hoda. Posvetila sam pažnju ritmičkim igrama, malim recitacijama često uz muzičku pratnju i glumu. Kroz česti kontakt sa roditeljima i vaspitačima i kroz vječito bavljenje djecom dobila sam jasnu predstavu kako da komponujem za djecu. **To je bio početak i moje lične razvojne faze koja me je dovela do današnjeg stupnja bavljenja na tom obliku vaspitnog rada.***

(Matjan, 1993. istakla E.D)

Povodom njenog osamdesetog rođendana Branko Sbutega (1952 –2006), jedan od njenih učenika, uputio joj je pismo u kojem govori o složenosti i snazi Vide Matjan.

(...) *Ja ovdje ne mislim na one stvaralačke pobjede Vide Matjan, kompozitora, pisca-pedagoga, organizatora, instrumentaliste itd. Drugi kompetentniji i informisaniji davali su i daće o tome ocjene i procjene. Ali ono područje gdje je suveren kriterijum ljudskost, srećom to područje ne podleže sudu stručnjaka i kompetentnih. Tu je sud savjesti i Boga jedini mjerodavan. Mi, sebe sam uvijek u te ubrajao, koji smo mogli s Vama da se susrećemo ne iz potrebe profesije već sklonosti i simpatije, mi Vam možemo s pravom reći da ste prema nama uvijek tu ljudsku stranu afirmisali. To znači potrudili ste se da nam približite i date dio sebe, dio vlastitih nada i strepnje, ličnih tokova misli i srca. A to nije osobina umjetničkih talenata, već osobina onih koji znaju da u borbi sa vlastitim ponorima pretrpe u sebi poraze da bi trijumfovali u drugima.*

(Branko Sbutega 1976).²¹

Vida Matjan je za *Našu ženu* decembra 1964. godine, na pitanje što je za nju muzika, odgovorila:

Sve. Poziv. Htjela sam da studiram medicinu da bih uvijek bila u stanju da pomognem ljudima. Ali nisam mogla da umaknem čarobnom svijetu dječijih bajki, zvucima muzike koji su me oblijetali i kada niko nije niti svirao niti pjevao. Ja gledam kroz muziku vidim je i čujem. Mnogo me privlači dječija muzika.

(Matjan 1964)

Rad Vide Matjan na podizanju i razvoju muzičke kulture rezultirao je inicijativom da muzička škola koju je osnovala i vodila dobije njeno ime. Inicijativu za taj predlog pokrenuli su njeni bivši učenici. Od 2007. muzička škola u Kotoru nosi ime Vide Matjan. Tim povodom muzička škola je organizovala trodnevne svečanosti posvećene upravo liku i djelu Vide Matjan. Prve večeri je organizovana izložba arhivskih dokumenata iz legata, koji se nalaze u Istorijskom arhivu u Kotoru²² autorke Jelene Antović, bivše učenice Vide Matjan. Nakon izložbe u koncertnoj dvorani muzičke škole, Crkvi Svetog duha, upriličen je *Hommage Vidi Matjan*. U uvodnom dijelu prisutnima su se obratile tadašnja direktorka Marina Dulović i profesorka Ivana Antović koje su govorile o životu i djelu Vide Matjan.

²¹ Voljom i željom gospodina Duška Đučića, unuka Vide Matjan, pismo se nalazi u Prilozima u odbranjenoj doktorskoj tezi *Diskursi o ženama Boke Kotorske 1815-2015: rodni identiteti* (2018) Ervine Dabižinović i dio je građe rada (Prilog 6. 4).

²² Dio kompozitorskog opusa nalazi se u Muzičkoj školi dok se Legat Vide Matjan čuva u Istorijskom arhivu grada Kotora jer je autorka predala svoje radove i djela gradu.

Program svečanog koncerta činila su autorska djela kompozitorke Vide Matjan, uglavnom pisana i komponovana za djecu, uz učešće učenika i profesora škole kao izvođača u kamernim sastavima za dvije kompozicije simboličkog naslova *Svitanje* i *Noć*. Izvedene su i horske kompozicije, a izveli su ih hor niže muzičke škole i ženski hor srednje škole. Svečanostima je prisustvovao kolegij Civica Scuola di Musica-Corsico (Milano) koji je narednog dana održao koncert djela italijanskih autora, a povodom jubileja škole. Kompozitor Sebastiano Cogualato je kompoziciju *Put u Kotor* posvetio gradu Kotoru i ona je te večeri izvedena.

Ponovo se pokazalo da je dolaskom Vide Matjan u Kotor te davne 1941. godine i osnivanjem muzičke škole²³ svijet došao u Kotor. Naredno izvođenje djela kompozitorke Vide Matjan uslijedilo je 2017. godine na sedamdesetu godišnjicu postojanja državne muzičke škole Kotor kada je izvedena muzička bajka *Besana šumska noć*.

Škola surađuje sa školom „Franc Šturm“ u Ljubljani tako da je prilikom gostovanja, u jesen 2017. godine, izvedeno više instrumentalnih, horskih i pjesama iz stvaralaštva za djecu iz opusa Vide Matjan te tako predstavljeno slovenačkoj publici.

5. Zaključna razmatranja

O nasljeđu žena u kulturi malo je raspoloživih informacija. Od 2000. godine u Vojvodini, zahvaljujući Gordani Stojaković i Svenki Savić, raste produkcija znanja o ženama i njihovom nasljeđu. Gordana Stojaković je u knjizi *Znamenite žene Novog Sada* integrisala brojne podatke o ženama koje su se vjekovima borile protiv podređenosti i nevidljivosti i tako ukazala na značaj onih žena koje su dale doprinos društvenoj i kulturnoj istoriji. Svenka Savić je afirmacijom metode životne priče zabilježila i time dokumentovala žensko proživljeno iskustvo u većini oblasti u kojima su rezultati istraživanja pokazali da su diskriminatorne prakse dominantan narativ i da se velikim naporom i trudom, validnom metodologijom dolazi do vidljivosti. Tako je na području baleta, opere u prvom redu dramskog soprana Olge Bruči, darovite biografije pijanistkinje Vere Šozberger, formiranjem njihovih biografija otvorila širom vrata za mnoge žene na različitim mjestima u regionu o kojima se gotovo ništa ne zna. Na taj način sačuvala je sjećanje na mnoge žene koje zaslužuju svoje mjesto u udžbenicima za obrazovanje mladih. Njihovi rezultati su inicirali u Crnoj Gori istraživanja o ženama. Zato

²³ U Prilogu 6.6 fotografija 4, nalaze se slika institucije Muzičke škole u Kotoru.

je bilo moguće da se otpočne istraživanje o ženama, a podaci i biografija Vide Matjan, prve među jednakima, približi široj muzičkoj, naučnoj i kulturnoj javnosti.²⁴

Istraživanje o Vidi Matjan prelazi granice Boke Kotorske i Crne Gore. Vida Matjan svojom biografijom povezuje tri grada: Ljubljano, Beograd i Kotor, tri različite muzičke sredine u periodu između 1914. i 1945. godine po dosegnutom nivou razvijenosti muzičke kulture. Njena biografija pokazuje da je u svima bila aktivna i priznata. Istraživanje u Ljubljani bi moglo upotpuniti njenu biografiju jer bi obuhvatilo detaljno njen prvi muzički period školovanja i izvedbenu muzičku praksu kada je u javno privatnom prostoru svoje kuće sa svojim suprugom Alojzijem Matjanom, zainteresovanim za lijepe umjetnosti, svirala na klaviru poznatim umjetnicima i stvaraocima, umjetničkom krugu tadašnje Ljubljane. Poput poznatih umjetničkih krugova u Engleskoj i Francuskoj, može se vidjeti da su otvaranjem privatnog u javni prostor i kontinuiranim susretima umjetnika pojedine sredine na prostoru bivše Jugoslavije bile podsticajne za razvoj mnogo više nego što je to do tada bilo vidljivo. Na osnovu toga bismo mogli bolje razumjeti značaj njenog rada i vrijeme u kojem je živjela. Period proveden u Beogradu predstavlja sazrijevanje njene muzičke i pedagoške prakse uz jednako veliku naklonjenost prema primijenjenim umjetnostima. Na osnovu tog znanja kasnije će u Kotoru u uslovima teške materijalne situacije poratnog društva uspjevati da stvara muziku i scensku ljepotu. Značajno će uticati na razvoj muzičke kulture i muzičkog ukusa kotorske publike koju je formirala nakon Drugog svetskog rata sve do svoje smrti. Osnivanjem muzičke škole ne samo da će obogatiti život grada već je to danas jedna od najstarijih institucija u novijoj kulturnoj istoriji grada Kotora. Tako će početi rad na formiranju značajnih biografija umjetnika/ca čija je prava profesorka bila, a koji su danas regionalno i internacionalno poznati.

Specifičnost djelovanja Vide Matjan ogleda se u interdisciplinarnosti njenog pristupa u radu sa djecom. Iz razgovora koji su vođeni sa njom o njenom stvaralačkom periodu uočava se da je za obrazovanje jednog muzičkog profila, po njenom načinu rezonovanja, nepohodno bilo znanje iz više oblasti, naročito kontinuiran psihološki

²⁴ U odbranjenoj doktorskoj tezi *Diskursi o ženama Boke Kotorske 1815 - 2015: rodni identiteti* dr Ervine Dabižinović sakupljeno je i formirano 23 biografije i biograma žena Boke Kotorske koje su sačinjene prema metodologiji koja se afirmiše na rodnom studijama. Tako je sačuvano sjećanje preimenovano u dokument jednog vremena, političkog, kulturnog istorijskog konteksta i formiran arhiv o ženama Boke Kotorske iz kojeg nastaje i ovaj rad.

i pedagoški rad o kojem većina njenih učenika sa posebnim pijetom govori i vidi ga značajnim za svoj razvojni put.

Muzička javnost je u vidu priznanja prepoznala značaj Vide Matjan, međutim, o njenom istraživačkom radu na polju etnomuzičkog izražaja, istraživanjem i bilježenjem izvornih igara i pjesama Boke Kotorske koje je uočila i držala iznimno važnim, malo je ocjena. Sama je u kompozitorskim djelima koristila izvorne elemente iz pjesama i igara Boke Kotorske. Njeno istraživanje je u formi knjige uspjela da izda tek dvadeset godina nakon što je završila analizu i priredila sadržaj za štampu. Kompozitorska djela Vide Matjan izvedena su 2007. i 2017. godine kada se navršilo 70. godina postojanja institucije koja nosi njeno ime. Drugih izvođenje u Crnoj Gori nije bilo. Podataka o izvođenju njenih kompozicija u Sloveniji i Srbiji nema iako prema muzičkim autoritetima spada u kategoriju jugoslovenskih kompozitora.

U eri savremenih tehnologija nije izvršena digitalizacija njenog opusa. Isto tako nemamo podatke o tome da li ima sačuvanih radova Vide Matjan u drugim sredinama, iako se zna da je za značajne umjetničke izvedbe u pozorištima u Ljubljani i u Beogradu radila kostime i scenografiju.

Nevidljivost stvaranja Vide Matjan i zatvaranje njenog djelovanja u lokalni okvir dodatno potvrđuje diskriminatornu praksu koja se najčešće primjenjuje na ženama. Usamljena među kompozitorima savremene jugoslovenske muzike nije doživjela punu afirmaciju iako je evidentna njena lična odgovornost i preduzimljivost na životnom i muzičkom planu. Zbog svoje snažne personalnosti uživala je poštovanje u gradu u kojem je bila i ostala gospođa Vida Matjan i tada kada je bila era drugova i drugarica. Za ono vrijeme bila je netipičan primjer jer nije bila članica Saveza komunista²⁵, ali je realizovala ideju u dogovoru sa narodnim vlastima i osnovala je prvu privatnu muzičku školu već 1945. godine. Njena ideja da nakon rata osnuje muzičku školu konvenirala je sa emancipatorsko prosvjetiteljskim programima koje je Jugoslavija imala nakon 1945. Vida Matjan je svojim zalaganjem i ličnom odgovornošću bila garant uspjeha koji je predstavljao značajan napredak grada i republike.

Zaključujem da je Vida Matjan dala izuzetan doprinos razvoju muzičke kulture u Crnoj Gori. Kao osnivačica muzičke institucije, kompozitorica, etnomuzikološkinja, muzička pedagoškinja i dirigentkinja svojom *drugošću* značajno je pomjerila granice lokalnosti i internacionalizovala Kotor i Crnu Goru. Vida Matjan, poput mno-

²⁵ Podaci dobijeni od bliskih srodnika Vide Matjan.

gih žena, nosi na indirektan način iskustvo diskriminatornih praksi u smislu nedovoljne vidljivosti, adekvatnog mjesta koje joj pripada u muzičkoj i društvenoj istoriji.

Rezultati istraživanja o Vidi Matjan mogli bi da ukažu na značaj istraživanja o ženama u profesijama, indirektnoj diskriminaciji i boljoj valorizaciji njihovog doprinosa muzičkoj kulturi i kulturi uopšte kod nas, kao i promjene ukupne slike o ženama u javnoj sferi. Rad je ujedno i doprinos rodnim studijama i istoriji žena u Crnoj Gori, Sloveniji i Srbiji koje spaja znanje, energija, snaga i strast Vide Matjan.

6. Prilozi

6.1. Biogram Vide Matjan (1896–1993)

- 1896.** 6. maja, rođena je u Ljubljani, majka Antonija Učak, otac Franc Hribar, visokokvalifikovani grafički radnik (metera-slagač) u listu „Slovenski narodi“.
- 1911.** Pohađa treći razred gimnazije u Ljubljani; uči studije muzike, klavira; pohađa Glazbenu maticu kod Vaclava Talicha, Vide Prelesnik, J. Chumecke i profesora Antuna Trosta.
- 1913.** Priprema se za Muzičku akademiju u Beču; umire Antonija Učakar.
- 1914.** Maturira na liceju (gimnaziji); uči scenografiju i režiju kod Marije Kmetove; učestvuje u predstavama.
- 1917.** Udaje se za Alojzija Matjana, studenta arhitekture, orguljaša, pijanistu i slikara-amatera. Vode bogat društveni život sa priznatim umjetnicima Ivanom Cankarom, kiparom Lojzom Dolinarom, slikarom Antonom Gojmirom Kosom, kompozitorom i pijanistom Lucijanom Marija Škerjancom.
- 1920.** Seli sa mužem u Beograd; pohađa tehniku slikanja na svili, drvetu i porcelanu kod Saše Šantela, studije dekorativne umjetnosti; rađa ćerku Sonju.
- 1930.** Upisuje muzičku školu „Stanković“ u klasi Emila Hajeka.
- 1935.** Počinje pedagoški muzički rad sa djecom.
- 1941.** Seli se u Kotor nakon bombardovanje Beograda.
- 1944.** Udaje se ćerka Sonja za Marka Dučića.
- 1945.** Otvara privatnu muzičku školu u Kotoru; dobija unuka Duška.
- 1947.** Zaposlena na mjestu nastavnice i muzičke pedagoškinje u školi koja je preimenovana u državnu nižu muzičku školu; formira folklornu grupu AFŽ koja broji 32 člana/ce, pionirski hor 105 članova/ca i omladinski hor.
- 1948.** Priređuje i prijavljuje šest komada za takmičenje; adaptira djela *Šumska bajka* i *Omladinska*, dvoglasnu pjesmu uz pratnju klavira; prima priznanje za „vidno učešće i svestrano zalaganje u umjetničkom

- radu 13. jula”; prima zahvalnicu za „požrtvovan rad“ Zemaljskog odbora Narodnog fronta.
1949. Naimenovana kao direktorica muzičke škole u Kotoru, na tom mjestu ostaje dvadeset godina.
1950. Komponuje *Slike iz dječijih priča*, dječju muzičku bajku.
1951. Izučava narodne igre Boke Kotorske, studiozni terenski rad i obrada *Dobrotske svadbe i Škaljarskog kola*; adaptira *Ježevu kućicu* na stihove Branka Ćopića.
1955. Komponuje djelo *Slavni vočić* na stihove Ivana Minatija, dječju muzičku bajku, pozorišna montaža uz klavirsku pratnju, prima Orden rada III reda.
1956. Radi lutkarsku predstavu Ivana Minatija *Slavni vočić*, sama radila lutke; komponuje za klavir i orkestar.
1963. Komponuje *Klavirski trio Jutro u G-duru, Klavirski trio Noć u f-molu i Besana šumska noć*, stihovi Miloša Miloševića, dječija muzička bajka.
1964. Prima plaketu 20-godišnjice oslobođenja Kotora.
1965. Prima Trinaestojulsku nagradu.
1966. Komponuje *Zamčić Čardačić* stihovi Samuila Marshaka, dječija muzička bajka, orkestar: kompletan Orfov stav, gudački i duvački instrumenti.
1967. Komponuje djelo *Klinika lutaka* na tekst Jovana Aleksića (dječija muzička bajka, orkestar: kompletan Orfov stav, gudački i duvački instrumenti); prima nagradu KUD „Nikola Đurković“ priznanje za požrtvovan rad na kulturno-umjetničkom polju.
1968. Komponuje *Vučko* tekst i stihovi Vojmila Rabadana, dječija novogodišnja muzička bajka. Orkestar: kompletan Orfov stav, gudački i duvački instrumenti.
1969. Prima priznanje Skupštine opštine Kotor 21. novembar „za posebne zasluge u kulturnoj, muzičkoj i prosvjetnoj djelatnosti“.
1970. Prima zlatnu plaketu Saveza muzičkih umjetnika Jugoslavije (1950-1970); Zlatnu medalja Saveza kompozitora Jugoslavije „za zasluge i rad na propagiranju i afirmisanju jugoslovenskog muzičkog stvaralaštva“.
1971. 19. novembra umire Alojzije Matjan, arhitekta i enterijerista, Vidin suprug i vjerni podržavalac njene muzičke i pedagoške karijere.
1972. Komponuje *Zapjevaj s djecom svijeta* (stihovi Miloša Miloševića, troglasni hor uz pratnju klavira) i *Šareno društvo*. Devet malih kompozicija za violinu i klavir.
1973. Prima priznanje povodom 30. godina I kongresa AFŽ-a Crne Gore i Boke Kotorske za doprinos društvenoj afirmaciji žena i razvoju samoupravnih društvenih odnosa; komponuje *Igre i snovi* (dvanest kompozicija za violinu i klavir).
1974. Komponuje *Priča o maloj pečurki* na stihove Vladimira Čerkeza.

1975. Komponuje *Mjesečeva šala* na stihove Desanke Maksimović.
1976. Prima Orden zasluga za narod sa srebrnim kracima.
1978. Komponuje *Vučko* na tekst Vojmila Rabadana.
1984. Uređuje knjigu za štampanje *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara*, poklon gradu Kotoru; komponuje dječiju operu *U susret ribama* na tekst Miloša Miloševića, poklon omladini Kotora.
1993. Umire, sahranjena je u Kotoru.
2007. Srednja muzička škola u Kotoru dobija ime „Vida Matjan“.
2012. Umire kćerka Sonja.

6. 2. Spisak po hronološkom redu muzičkih djela Vide Matjan (prema Milošu Miloševiću)

1948. *Šumska bajka*. Dječja muzička bajka. Pozorišna montaža uz klavirsku pratnju.
1948. *Omladinska*. Dvoglasna pjesma uz pratnju klavira.
1950. *Slike iz dječijih priča*. Dječija muzička bajka.
1951. *Ježeva kućica*. Stihovi Branka Čopića. Dječija muzička bajka.
1955. *Slavni voćić*. Stihovi Ivana Minatija. Dječija muzička bajka. Pozorišna montaža uz klavirsku pratnju.
1963. *Klavirski trio Jutro u G-duru, Klavirski trio Noć u f-molu*.
1963. *Besana šumska noć*. Stihovi Miloša Miloševića. Dječja muzička bajka.
1966. *Zamčić Čardačić*. Stihovi Saumila Marshaka. Dječja muzička bajka. Orkestar: kompletan Orffov stav, gudački i duvački instrumenti.
1967. *Klinika lutaka*. Tekst i stihovi Jovana Aleksića. Dječja muzička bajka. Orkestar: kompletan Orfov stav, gudački i duvački instrumenti.
1968. *Vučko*. Tekst i stihovi Vojmila Rabadana. Dječja novogodišnja muzička bajka. Orkestar: kompletan Orfov stav, gudački i duvački instrumenti.
1972. *Zapjevaj s djecom svijeta*. Stihovi Miloša Miloševića. Troglasni hor uz pratnju klavira.
Šareno društvo. Devet malih kompozicija za violinu i klavir.
1973. *Igre i snovi*. Dvanest kompozicija za violinu i klavir.
1974. *Priča o maloj pečurki* na stihove Vladimira Čerkeza. Dvanaest minijatura za klarinet ili violinu, uz pratnju klavira.
1975. *Mjesečeva šala* stihovi Desanke Maksimović. Osam kompozicija ili za jednoglasan hor i solo-sopran, uz pratnju klavira, violine, klarineta, metalofona.
1984. *U susret ribama*. Dječija opera u 4 čina na stihove Miloša Miloševića.

6.3. Priznanja (prema Milošu Miloševiću)

- 1948. Novčana nagrada Ministarstva prosvjete Cetinje „za vidno učešće i svestrano zalaganje u umjetničkom radu“;
- 1948. (13. jula) zahvalnica za „požrtvovan rad“ Zemaljskog odbora Narodnog fronta;
- 1955. Orden rada trećeg reda;
- 1964. Plaketa 20-godišnjice oslobođenja Kotora „za aktivan, samoprijegoran i požrtvovan rad na obnovi i izgradnji i razvijanju tekovina socijalističke revolucije“;
- 1965. 13 julska nagrada za *Besanu šumsku noć*, muzika Vida Matjan na stihove Miloša Miloševića;
- 1967. KUD „Nikola Đurković“ priznanje za požrtvovan rad na kulturno-umjetničkom polju;
- 1969. SO Kotor nagrada za 21. novembar „za posebne zasluge u kulturnoj, muzičkoj i prosvjetnoj djelatnosti“;
- 1970. Zlatna medalja Saveza kompozitora Jugoslavije „za zasluge i rad na propagiranju i afirmisanju jugoslovenskog muzičkog stvaralaštva“;
- 1970. Plaketa Saveza muzičkih umjetnika Jugoslavije (1950 - 1970);
- 1973. Priznanje povodom 30 godina I kongresa antifašističkog fronta žena Crne Gore i Boke „za doprinos društvenoj aformaciji žena i razvoku samoupravnih socijalističkih odnosa“;
- 1976. Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima.

6.4. Pismo don Branka Sbutege, filozofa, publiciste i pisca upućeno Vidi Matjan povodom njenog osamdesetog rođendana.

Beč, 18. V 1976. g.

Draga i poštovana gospođo Matjan,

Planirao sam da Vam ovo pismo napišem mnogo ranije i tako se blagovremeno pridružim našem i Vašem slavlju, osamdesetogodišnjici Vašeg života. Ne kažem omaškom prvo „našem slavlju“, to je posljedica jedne etike koju vi gajite već punih osamdeset godina. Dozvolite da budem jasniji. Nije mali broj ljudskih pokušaja da preovladaju ovu sveprisutnu ograničenost egzistencije u okvirima vlastitih interesa, ličnih potreba i zahtjeva, sitnih računa i planova, gdje lično „Ja“ figurira i kao razlog i kao cilj. Cijelu istoriju čovječanstva ispisuju upravo ti naponi, a najviše stranice te istorije zauzimaju opisi neuspjeha. Ne, nije mi ni cilj ni namjera da im analiziramo uzroke i korijene, mada svi znamo da se oni sakrivaju u zamršenim i tajanstvenim dubinama ljudskog bića. Napokon, ovo pismo ima za cilj da me makar duhovno uprisutni jednom slavlju čiji je razlog upravo jedna pobjeda, slavlju čiju radost neće pomutiti sjenka poraza. Ja ovdje ne mislim na one stvaralačke pobjede Vide Matjan, kompozitora, pisca-pedagoga, organizatora, instrumentaliste itd. Drugi kompetentniji i informisaniji davali su i daće o tome ocjene i procjene. Ali ono područje gdje je suveren kriterijum ljudskost, srećom to područje ne podleže sudu stručnjaka i

kompetentnih. Tu je sud savjesti i Boga jedini mjerodavan. Mi, sebe sam uvijek u te ubrajao, koji smo mogli s Vama da se susrećemo ne iz potrebe profesije već sklonosti i simpatije, mi Vam možemo s pravom reći da ste prema nama uvijek tu ljudsku stranu afirmisali. To znači potrudili ste se da nam približite i date dio sebe, dio vlastitih nada i strepnje, ličnih tokova misli i srca. A to nije osobina umjetničkih talenata, već osobina onih koji znaju da u borbi sa vlastitim ponorima pretrpe u sebi poraze da bi trijumfovali u drugima. Jednom riječju biti i živjeti za druge. Već rekoh posljednji sud i priznanje ne pripadaju čovjeku, nedokučive sfere vječnosti skrivaju posljednju tajnu o nama i pridržavaju sebi pravo zadnjeg priznanja i osude. Ali slutiti je dopušteno, nazrijevati potrebno. I ono što mi Vi dajete slutiti dovoljno je vrijedno i veliko da Vam i ja uputim nanovo ispovjest svojeg poštovanja i svoje zahvalnosti. Vidi Matjan, čovjeku u prvom redu. Pratim to željama za nove pobjede koje Vas čekaju za nove trijumfe nad našom ljudskom ograničenošću, jer to je svima nama koji Vas cijenimo istovremeno olakšanje da „boj bijemo“ i vjerujemo da su pobjede moguće. Na mnoga ljeta.

Odani Branko Sbutega

6.5. O Vidi Matjan iz publikacije sa okruglog stola *Uspješne Slovenke zunaj Republike Slovenije, Ljubljana (2012)* održanog na Brdu kod Kranja, str 18

“K razvoju glasbene umetnosti in glasbene pedagogike v Črni Gori, pa tudi širom takratne skupne države Jugoslavije je doprinesla glasbenica in glasbena pedagoginja Vida Matjan. Po njej se danes imenujeta glasbena šola Vida Matjan v Kotorju in Slovensko društvo v Črni Gori. Svojo zasebno glasbeno šolo je Vida Matjan ustanovila že leta 1945, kasneje, ko je bila šola združena z državno glasbeno šolo v Kotorju, pa jo je vse do upokojitve vodila kot direktorica. Kakšna je bila Vida Matjan, lepo ponazarja opis: duša vsega in dekle za vse. Še posebej se je odlikovala kot pedagoginja. Rezultat njenega dela predstavljajo desetine uspešnih glasbenikov najrazličnejših profilov, ki delujejo širom področja bivše Jugoslavije, pa tudi po svetu. Še več – Matjanova je tudi sama pisala kompozicije in režirala. Njen največji uspeh je *Besana šumska noč* po besedilni predlogi Miloša Miloševića, ki so igrali v Črni Gori in drugje po Jugoslaviji.”

6. 6. Fotografije

Fotografija 1. Vida Matjan

Fotografija 2. Vida Matjan sa kćerkom Sonjom

Fotografija 3. Vida Matjan

Fotografija 4. Muzička škola Vida Matjan u
Kotoru

Literatura

- Belić, Uglješa. 2016. *Rodna dimenzija enciklopedijskog teksta: interdisciplinarni pristup*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Novom Sadu - ACIMSI.
- Dabižinović, Ervina. 2018. *Diskursi o ženama Boke Kotorske (1815-2015): rodni identiteti*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Novom Sadu - ACIMSI.
- Ivanović, Vesna. 2007. „Žene i muzika u Crnoj Gori“. U *Žene i muzika in Montenegro*. Rim : Fondacija Adkins Chiti ; Podgorica : Muzički centar Crne Gore ; Cetinje : Muzička akademija.
- Matjan, Vida. 1984. *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara*. Titograd : Pobjeda ; Cetinje : Obod.
- Milošević, Miloš. 1982. *Muzičke teme i portreti*. Titograd : CANU.
- Mulec, Breda (ur). 2012. *Slovenka v sodobnem, globalnem svetu. Uspešne Slovenke zunaj Republike Slovenije*. Okrogla miza Urada RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Ljubljana (10. december 2012) : Kongresni center Brdo pri Kranju, 18
- Savić, Svenka. 2000. *Vera Šosberger (1927-1972)*. Novi Sad : Futura publikacije : Ženske studije i istraživanja.
- Stojaković, Gordana (ur). 2001. *Znamenite zene Novog Sada*. Novi Sad : Futura publikacije.
- Vlahović, Vukašin. 1996. *Muzička kultura : (za studente i učenike)*. Nikšić : Unireks.
- Zolak, Trivo, Kukić, Olivera. 1999. *Čudesna moć zene : uspješne žene Crne Gore*, knj. 1. Bar : autori.

Veb stranice

- Fridlova, Pavla. 1998. Hana Š, rođena 1922. godine. *Feminističke sveske* 11-12. Dostupno na: http://www.womenngo.org.rs/sajt/sajt/izdanja/feministicke_sveske/FS_S11/HANAS.htm
- Radulović Vulić, Manja. 1981. *Muzička kultura u Crnoj Gori: (odlomak iz knjige Crna Gora, 1981.)* Dostupno na: http://www.montenegrina.net/pages/pages1/muzika/muzicka_kultura_u_cg_m_radulovic_vulic.htm (pristupljeno novembra 2018).
- UN Konvencija za ukljanjanja svih oblika diskriminacije žena (CEDAW). Dostupno na: <http://www.prs.hr/index.php/meunarodni-dokumenti/un-dokumenti/192-dokumenti-un-a> (pristupljeno novembra 2018).
- Vuleković, Dušan. 2017. *Vida Matjan, sedam decenija muzičke škole : dokumentarni film*. Dostupno na: <https://vimeo.com/207366337> (pristupljeno novembra 2018).
- Glazbena matica. Dostupno na: <https://www.glasbenamatica.si/>

Ervina Dabižinović
ANIMA Center za žensko in mirovno izobraževanje
Kotor, Črna Gora
dervina@t-com.me

VIDA MATJAN – DUŠA VSEGA, USPEŠNA SLOVENKA V ČRNI GORI (Ljubljana, 1896–Kotor, 1993)

Avtoričin cilj je, da ob stodvajseti obletnici njenega rojstva (1896) in triinsedemdeseti obletnici ustanovitve glasbene šole v Kotorju (1945) znanstveni in akademski javnosti v regiji predstavi življenje in delo Slovenke Vide Matjan, da bi obnovila spomin na njen prispevek k razvoju glasbe in glasbene kulture v Črni Gori. Malo je del o Vidi Hribar Matjan (1896–1993) – glasbeni pedagoginji, otroški skladateljici, ustanoviteljici prve zasebne glasbene šole, direktorici državne srednje glasbene šole v Kotorju v obdobju 1949–1969, ki bi njene dosežke predstavljala javnosti, čeprav je za svoj prispevek h glasbi prejela več pomembnih nagrad, tako v Črni Gori kot v Jugoslaviji. Njeno vsestransko glasbeno delo in zanimanje je med drugimi vključevalo beleženje avtentičnega petja in plesa Boke Kotsorske (poročni plesi in pesmi), ki ga je zatem vključila v svoje koreografije in objavila v knjigi *Plesi in pesmi Dobrote in Škaljara* (1984).

Na podlagi ohranjenih radio intervjujev z Vido Matjan (1990–1992), posnetega pogovora z njenim vnukom (2015) in Vidinega osebnega arhiva ter dokumentov iz Zgodovinskega arhiva mesta Kotor je avtorica oblikovala njeno biografijo, biogram (zbir osebnih in javnih dejstev o njej in njenem profesionalnem angažiranju), da bi glasbeno in kulturno nasledstvo Vide Matjan predstavila izven Kotora in meja Črne Gore ter ga približala njeni rojstni Sloveniji. Uporabljena metoda življenjske zgodbe je zagotovila vpogled v proces konstrukcije in rekonstrukcije pomembnih dejstev iz njene biografije ter opozorila na dimenzijo *drugosti* v smislu spola in nacionalnosti znotraj glasbene kulture Črne Gore.

Rezultati kažejo, da so raziskave o ženskah z različnih profesionalnih področij nujne in prispevajo k valorizaciji žensk, ki so s svojim delom obogatile glasbeno kulturo in kulturo na sploh, javnosti predstavljajo njihove prispevke in trud ter imajo potencial, da spremenijo celotno podobo o ženskah znotraj različnih poklicev ter tako zavirajo diskriminacijske prakse. Pričujoče besedilo je hkrati doprinos k študijam spola in zgodovini žensk v Črni Gori in Sloveniji.

Ključne besede: biografija, biogram, perspektiva spola, Vida Matjan

Ervina Dabižinović
ANIMA Center for Women's and Peace Education
Kotor, Monrenegro
dervina@t-com.me

VIDA MATJAN – *THE SOUL OF EVERYTHING: A
SUCCESSFUL SLOVENIAN WOMAN IN MONTENEGRO*
(Ljubljana, 1896 – Kotor, 1993)

On the occasion of the 120th anniversary of her birth and the 73rd anniversary of the foundation of her private music school, the author seeks to present to the regional academic community the life and work of Vida Matjan, a Slovenian woman. The paper commemorates her contribution to the development of music and music culture in Montenegro. Although she received numerous awards both in Montenegro and in Yugoslavia, there are few studies dedicated to Vida Hribar Matjan (1896–1993), a music pedagogue, composer for children, the founder of a private music school and the director of a public secondary music school in Kotor (1949–1969), that present her work to the public. Her versatile work and interest in music included, among other things, recording of the authentic singing and dancing in Boka Kotorska (folk dances and singing at weddings) which she later introduced into her choreographies and published in her book *Dances and Songs in Dobrota and Škaljari* (1984).

Using the materials from radio interviews with Vida Matjan (1990–1992) and a recorded conversation with her grandson (2015), as well as her personal archives and the Kotor City Archives, the author of the paper has reconstructed her biography – a biogram (collection of personal and public facts about her and her work) in order to make her music and cultural heritage visible outside Kotor and the borders of Montenegro, and primarily in her home country – Slovenia. The application of the life story method has offered an insight into the construction and reconstruction of the important facts in her biography and has emphasized the dimension of *otherness* in the national and gender-related sense in the music culture of Montenegro.

The results demonstrate that studies dedicated to women involved in various professions are necessary and that they foster the acknowledgment of women who have contributed to music and culture. They have made their contribution and efforts visible and have the potential to change the overall image of women in various professions and thereby mitigate discriminatory practices. At the same time, this paper is a contribution to gender studies and the history of women in Montenegro and Slovenia.

Keywords: biography, biogram, gender perspective, Vida Matjan